

Eperjesi Zoltán

Az Európai Unió földgázpolitikája, valamint az Energia 2020 stratégia ismertetése

Natural Gas Policy of the European Union and the Energy 2020 Strategy

Összefoglalás

Jelen tanulmányomban az Európai Unió Energia 2020 stratégiájának legfőbb célkitűzéseit mutatom be. Az Európai Unió számára elkerülhetetlen az egységes energiapiac és a kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, valamint az energiaforrások minél szélesebb körű diverzifikációja annak érdekében, hogy az európai ipar energiaellátása hosszú távon, versenyképes árakon biztosított legyen. Egyre nagyobb kihívást jelent az Európai Unió számára az orosz importfüggőség leküzdése. Az orosz földgáz alternatív vezetéseken történő Európába szállítása nem csökkenti az orosz földgázimportot, csupán az időről időre előtörő orosz–ukrán és fehéroros–orosz gázvitákat tudják kiküszöbölni. Az európai tagállamok földgáztermelése csökkenő tendenciát mutat, ami szintén ráerősít az orosz importfüggőségre. Az Unió tagállamainak elsődleges érdeke, hogy összekössék a földgázrendszereiket, elérve ezzel az ellátásbiztonságot, valamint a versenyképes piaci árak melletti ipari termelést.

Summary

In this study I present the main targets of the Energy 2020 strategy of the European Union. The single energy market, development of the related infrastructure and the

EPERJESI ZOLTÁN PHD, Debreceni Egyetem, Kerpely Kálmán Doktori Iskola (zoltan.eperjesi76@gmail.com).

diversification of energy sources are inevitable for the European Union in order to secure long-term energy supply for the European industry at competitive prices. The European Union is facing a growing challenge in fighting Russian natural gas import dependency. Delivering natural gas of Russian origin via alternative pipelines to Europe does not reduce dependence on Russian suppliers. It can only eliminate the gas disputes that arise from time to time between Russia, the Ukraine and Belarus. Natural gas production in the European member states is declining, which in turn increases dependency on Russian imports. It is of utmost interest for the EU member states to interconnect their natural gas delivery systems to secure supply and industrial production at competitive market prices.

AZ EURÓPAI UNIÓ ENERGIAELLÁTÁSÁNAK AKTUÁLIS TRENDJEI

Az Európai Unió 28 tagországa az elmúlt évtizedekben egyre jelentősebb földgázfogyasztóvá és földgázimportőrré vált. Mivel az európai földgáztermelés mindjobban visszaesett, egyre nagyobb mennyiségben kellett a földgázt külföldről importálni. A növekvő földgázimport következtében Európa mindinkább függő helyzetbe került a legfőbb földgázszállítójától, Oroszországtól, amely több alkalommal is megmutatta már, nem riad vissza attól, hogy nyersanyagforrásait saját politikai célkitűzéseinek szolgálatába állítsa. A földgáz, a globális tömegterméknek minősülő kőolajjal szemben, regionális tömegtermék, regionális vevőkkel és szállítókkal, akik jelentős befolyásoló szereppel rendelkeznek.

Európának komoly fejtörést okoz az Ukrajnán és Fehéroroszországon át szállított orosz földgáz potenciális, politikai fegyverként használt megakasztása. A nemritkán ellenséges ukrán–orosz politikai viszony következtében több alkalommal, 2006-ban és 2009-ben is megtörtént, hogy Oroszország leállította földgázszállításait Európa bizonyos országaiba. Egyes kelet-közép-európai államok különösen függő helyzetben vannak az orosz földgázimporttól, tekintettel arra, hogy földgázbeszerzéseik 80-90%-a, bizonyos országok esetében – mint például Szlovákia – 100%-a orosz relációból történik.

Az elmúlt években tapasztalt szállításkiesések, valamint az orosz földgázellátás jövőbeni esetleges politikai fegyverként való alkalmazásának elhárítása érdekében az Európai Unió vezetői az USA támogatásával minél inkább növelni kívánják az energiaellátásuk biztonságát, amelyet a források egyre szélesebb körű diverzifikációjával kívánnak elérni. Az energiaellátás biztosítására adott első lényeges európai lépés az volt, hogy döntést hoztak arról, az orosz földgázt alternatív vezetékeken kell Európába leszállítani. Jó példa erre az Északi Áramlat elnevezésű földgázvezeték megépítése, amely közvetlenül köti össze Oroszországot Németországgal, az orosz földgáz legnagyobb importőrével.¹ Oroszország szintén elkötelezte magát a Déli Áramlat földgázvezeték megépítése mellett, amely a Fekete-tenger alatt Bulgáriával és Magyarországgal köti majd össze. Ezek a földgázvezetékek elkerülik a korábbi tranzitországokat, Ukrajnát és Fehéroroszországot, valamint az Oroszországra legkritikusabban tekintő Lengyel-

országot és Litvániát. Az Oroszország által támogatott földgázvezeték-építési projektek az uniós építési projektek riválisainak is tekinthetők, gondoljunk csak a sokéves tervezési szakasz után meghiúsult Nabucco projektre. A 2012 októberében üzembe helyezett Északi Áramlat földgázvezeték, valamint a Déli Áramlat gázvezeték stratégiai koncepciójának elfogadása kapcsán azt a következtetést lehet levonni, hogy az Európai Unió orosz földgázfüggése nemhogy csökkenne, hanem épp ellenkezőleg, egyre inkább nő. Oroszország minden olyan beruházást támogat, amely hozzásegíti, hogy minél erősebben megtapadjon az európai földgázpiacon, megtartva vagy akár növelve meglévő piaci részesedését. Lengyelország és Litvánia például heves kirohanásokkal reagált az Északi Áramlat projekt megépítésére, mivel nem tartják Oroszországot megbízható földgázszállítónak. Ezen országok megítélése szerint az ilyen projektek csak növelik Oroszország politikai és gazdasági befolyását, főleg az olyan országokkal szemben, amelyeket az új vezetékek elkerülnek.²

Európa Oroszországtól való gázfüggésének további erősödését sokan a „déli folyosó” stratégiájának megvalósulásában látják. A transzantatóliai földgázvezeték (Trans-Anatolian natural gas pipeline – TANAP) a transzadriai földgázvezetékre csatlakozna rá, amely a török határtól indulna, és Görögország, valamint Albánia érintésével érne Olaszországba.

Az európai energiabiztonság további nehézsége a szétaprózott belső energiapiac. Az Európai Unió tagállamainak államfői 2011 februárjában elhatározták, hogy 2014-re egységesítik és liberalizálják az európai energiapiacot, amely biztosítja, hogy 2015-re valamennyi európai tagállam hozzáférjen az európai szintű földgázellátáshoz. Az EU vezetői azt remélik az energiapiac integrációjától, hogy a piaci liberalizáció, valamint a villamosenergia-hálózatok és földgázvezetékek összekapcsolása révén a tagállamok sokkal rugalmasabban tudnak majd kereskedni, csökkentve ezzel az energiaellátás esetleges zavarait, valamint az egy szállítótól való túlzott függőséget.

ALTERNATÍV BESZERZÉSI FORRÁSOK AZ OROSZ DOMINANCIA ÁRNYÉKÁBAN

Az orosz földgázfüggőség ellenére jó néhány szakértő amellett érvel, hogy az Európai Unió előnyös földrajzi elhelyezkedése miatt előnyt húzhat a globális földgázpiac jelenlegi változásaiból. Az amerikai palagáz mint beszerzési forrás megjelenése óta hatalmasat nőtt a világ potenciális földgázellátottsága. Az amerikai Energia Információs Hivatal kimutatásai szerint a technikailag kitermelhető amerikai palagáz mennyisége meghaladja a jelenleg a világ egyéb régióiban feltárt földgázforrások teljes volumenét.³ Az orosz földgázforrások mellett az alábbiakban részletezett potenciális alternatív lehetőségek jönnek szóba.

– Az észak-afrikai országok valós földgázszállító partnerként léphetnének fel a jövőben, tekintettel arra, hogy az „arab tavasz” elnevezésű politikai tiltakozások következtében megdőlt a líbiai és egyiptomi diktátorok hatalma, amelynek eredményeként ezekben az országokban nő a földgáztermelés és -export. Mind Líbia, mind pedig Egyiptom jelentős földgáztermelőkkel rendelkezik, de a termelést és az exportot ed-

dig nagyban gátolták a hazai szabályok. A legnagyobb észak-afrikai földgázexportőr Algéria, amely egyben Oroszország és Norvégia után a harmadik legjelentősebb európai földgázszállító, nagyon komoly palagáztartalékokkal rendelkezik a hagyományos földgázforrásai mellett. A 2013-as algériai terrorcselekmények rávilágítottak a közbiztonság hiányára, amely nagyban nehezíti ezeknek a potenciális forrásoknak a kiaknázását, fejlesztését.

– A Kaszpi-tenger régiója lehet Európa jövőbeni legkiemelkedőbb földgázszállítója, viszont jelenleg a közép-ázsiai eredetű földgáz Oroszországot érintve jut el Európába. Tekintettel arra, hogy az Európába irányuló alternatív szállítási útvonalak kiépítése nagyon nehézkes, a Kaszpi-tenger térségének országai a keleti orientációt preferálják. Korábban például egy jelentős magyar földgázkereskedő cég is éveken át türkmén eredetű földgázt értékesített Magyarországon. Ez a földgáz ugyanakkor a Gazpromon és egyéb közvetítő cégeken keresztül jutott el Magyarországra. A rendkívül versenyképes beszerzési árnak köszönhetően a nevezett cég egy-két év alatt 25%-os piaci részesedést ért el a magyar földgázpiacon.

– Az LNG, azaz a cseppfolyósított földgáz importja további alternatívaként szolgál az orosz eredetű földgáz helyettesítésére. Az európai teljes földgázfogyasztáson belül az LNG 20%-ot tesz ki.⁴ Az Európai Unió LNG-importkapacitása kielégítő, fedezni tudja a téli csúcscsükségletet, viszont az év túlnyomó részében nincsenek kihasználva ezek a tárolókapacitások. Néhány európai ország azon gondolkodik, hogy pótlólagos LNG-importterminálokat épít, hogy diverzifikálni tudja földgázbeszerzési forrásait. Az Európai Unió az LNG-importterminálok mellett a stratégiai elhelyezkedésű földgáztárolóiból is tud profitálni. Az alacsony intenzitású időszakokban betárol, majd a csúcsidezőszakokban a betárolt földgázt a szerteágazó földgázvezeték-rendszeren keresztül terítik a mindenkori szükségleteknek megfelelően.

– Az amerikai LNG Európa irányába történő exportja komoly lehetőséget biztosít az Egyesült Államok számára, mivel így meghatározó szereplővé válik a globális energiapiacra, és hozzájárul Európa energiabiztonságához. Az amerikai LNG-exportprojekteket főként a keleti partokon tervezik, hogy az Európába irányuló szállítások nyereségesek legyenek. Az amerikai földgázpiac az egyetlen a világon, ahol a földgáz árát nem a kőolajhoz kötik, amely miatt Európa legnagyobb részén kedvezőbb árat tudnak biztosítani. Amennyiben a jövőbeni amerikai LNG-szállítási szerződések nem tartalmazzák az olajárhoz kötött árképzési formulát, Oroszország és a többi nagy földgázexportőr ország jelentős nyomás alá kerül az árképzésük miatt.

Az 1. táblázatból megállapítható, hogy a földgázlelőhelyek megközelítőleg 75%-a a Közel-Keleten, valamint Eurázsiaiban található.

Az amerikai perspektíva elemzése

Az amerikai energiapolitika Európát illetően elsődlegesen a Déli Folyosó megépítésére fókuszál, amely Európát kötné össze a Kaszpi-tenger, Közép-Ázsia és a Közel-Kelet térségeivel. A projekt lényege, hogy a földgázszállítók által leginkább sebezhető európai országok ellátása biztosított legyen. A Bush-adminisztráció korábban többször

1. táblázat: A bizonyított földgázlelőhelyek megoszlása földrészenként (%)

Kontinens/régió	1992	2002	2012
Közél-Kelet	37,4	46,3	43
Európa és Eurázsia	33,7	27,1	31,2
Ázsia és Csendes-óceáni térség	8	8,4	8,2
Afrika	8,4	8,9	7,7
Észak-Amerika	7,9	4,8	5,8
Latin- és Közép-Amerika	4,6	4,5	4,1
trillió m ³ -ben meghatározott földgáztartalékok	117,6	154,9	187,3

Forrás: BP Statistical Review of World Energy. June 2013, 21. o. www.bp.com/statisticalreview

bírálta Oroszországot, hogy az energiaforrásain keresztül próbál különböző országok felett politikai befolyást szerezni. Az Obama-adminisztráció szintén az energiaforrások diverzifikálása mellett szállt síkra. Bár az amerikai és európai vezetők üdvözlötték a transzantóliai földgázvezeték megépítését, hangot adtak azon aggályuknak, hogy az orosz energetikai cégek már akvizíciós lépéseket tesznek a görög földgáziparban.⁵ Olaszország és Oroszország régóta hagyományosan jó kapcsolatokat ápol a földgázipar területén. Az arab tavasz következtében Líbia és Egyiptom egész biztosan növeli majd az Európa irányába történő kitermelését. Észak-Afrika jelentős földgáz-infrastruktúrával rendelkezik, rendelkezésre állnak az LNG-terminálok és az Európába vezető földgázvezetékek. Mindenesetre korai még megítélni, hogy a térség politikai változásai milyen hatással lesznek a MENA-régió (Middle East and North Afrika) földgáztermelésére és -exportjára.⁶ Az amerikai kormány és az Európai Unió egységesen támogatja a MENA-régióval való kereskedelmi és beruházási együttműködés bővítését, amely hozzájárul a térség gazdasági növekedéséhez és a demokratikus folyamatok elindításához.

AZ EURÓPAI ENERGIAPIAC, VALAMINT AZ ÉNERGIA 2020 STRATÉGIA CÉLKITŰZÉSEINEK ISMERTETÉSE

Több évtizedig is eltarthat, míg az Európai Unió biztonságos, fenntartható irányba tudja terelni az energetikai rendszereit. A szükséges intézkedések meghozatala azonban nem tűr halasztást, mivel az európai energiapiac hiányosságai növelik a felhasználók költségeit, és veszélyeztetik Európa versenyképességét. A következő évtizedben nagyon jelentős volumenű energetikai beruházásokra van szükség a meglévő energiaforrások diverzifikálása, a meglévő üzemegységek felújítása, valamint a megváltozott energiaszükségletek kielégítése érdekében. Az energiaellátás strukturális változásai jelentős mértékben a megváltozott termelési módoknak tudhatók be, amelyek miatt az európai tagállamoknak mielőbb döntést kell hozniuk a különböző energiaforrásokat, illetve azok infrastruktúráját illetően.

Az Unió egységes energiapolitikáját az a törekvés alapozza meg, amely szerint mind az ipar, mind pedig a lakosság számára elérhető áron kell biztosítani az energiaforrásokhoz és -szolgáltatásokhoz való hozzáférést, hogy teljesüljenek a versenyképességi,

szociális és klímapolitikai célkitűzések. A központi energiapolitikai célokat, nevezetesen az ellátásbiztonság, a versenyképesség, valamint a fenntarthatóság kritériumait már a lisszaboni szerződésben meghatározták. Az európai energiarendszerek átállítása komoly kihívást jelent az Unió számára, különösen ha figyelembe vesszük az újonnan csatlakozott tagállamok meglehetősen korszerűtlen és elöregedett infrastruktúráját.

Európa földgázfogyasztása

Összességében az Európai Unió a világ legnagyobb energiainportőre, amely energiaszükségleteinek 55%-át importálja. A kőolajfogyasztás 84%-a, míg a földgázfelhasználás 64%-a származik importból.⁷ Az EU tagállamai egyre inkább előnyben részesítik a földgázt a szén-dioxid és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése érdekében. Az Európai Unió elsődleges energiafogyasztásának 24%-a származott földgázból 2011-ben. Ez az arány 2030-ra 30%-ra emelkedik.⁸

Az energiaszükséglet további 37%-a kőolajból, 18%-a kőszénből, 12%-a pedig nukleáris energiából állt 2011-ben. Az Európai Bizottság előrejelzése szerint az Unió 2030-ra földgázszükségleteinek 80%-át importból fedezi majd.⁹

Tekintettel Németország 2011-es bejelentésére, amely szerint 2020-ra leállítja a még működő atomerőműveit, valamint az EU több államának kijelentésére, amely szerint korlátozzák a palagáz kiaknázását, az európai földgázimport-függőség további gyors növekedésére lehet számítani. Oroszország után Norvégia Európa második legnagyobb földgázexportőre, és ez a tendencia a jövőre nézve is prognosztizálható. Néhány nagy európai földgázfelhasználó állam, mint például Spanyolország, egyáltalán nem importál orosz földgázt. Ez elsődlegesen izolált földrajzi helyzetének tudható be, valamint annak, hogy a Franciaországból érkező földgázvezeték kapacitása nem jelentős. A második legnagyobb földgázfogyasztó, Németország a szükségleteinek 35%-át fedezi orosz importból. A 2011-es német atomerőmű-bezárások, valamint az Északi Áramlat földgázvezeték megépítése még jobban rávilágít, hogy Németország egyre jobban függő helyzetbe kerül Oroszországtól a földgázszállításokat illetően.

Az Európai Unió alapján véve eddig szabad kezét adott a tagállamoknak az energiapolitikájuk kialakításához. Az orosz földgázimport-függőség előretörésével, valamint a globális klímaváltozás további környezetkárosító hatásainak megelőzése érdekében az uniós tagállamok megkezdték az együttműködést a közösségi energiapolitika kidolgozása területén. Az Európai Unió elkötelezettsége, hogy tovább liberalizálja az európai földgázpiacot, valamint az a nyilatkozat, hogy megvizsgálja a Gazprom gyanús, piacellenes technikáit, azt jelzi, hogy az Unió egy egységesített megközelítésmóddal kívánja Oroszországot kezelni. Oroszország felháborodásának adott hangot a tervezet kapcsán, amely szerint a földgázelosztási és -kereskedelmi tevékenységeket szét kell választani, és különálló társaságokba kell őket szervezni. Az európai földgázkereskedelmi cégek már évekkel ezelőtt átestek ezen a struktúraváltáson. Az előírásoknak megfelelően a magyar földgázkereskedők szintén külön cégekbe szervezték a kereskedelmi és elosztási tevékenységüket. Az elmúlt évtizedekre az volt a jellemző, hogy az európai tagállamok hosszú távú bilaterális szerződéseket kötöttek a Gazprommal,

amely nagyfokú elkötelezettséget és függőséget jelent. Mindenképp meg kell említeni Németországot, Olaszországot, Magyarországot, Romániát, Bulgáriát és Görögországot. Rögtön hozzá kell tenni, hogy Lengyelország és a balti államok heves tiltakozásuknak adtak hangot a hosszú távú szerződések megkötése kapcsán.¹⁰

2. táblázat: Az Európai Unió tagállamainak földgáztermelése és -fogyasztása

EU-tagállam	Földgáz- termelés 2007 (millió m ³)	Földgáz- termelés 2012 (millió m ³)	A földgáz- termelés változása (%)	Földgáz- fogyasztás 2007 (millió m ³)	Földgáz- fogyasztás 2012 (millió m ³)	A földgáz- termelés változása (%)
Ausztria	1 847	1 906	103,19	8 330	8 550	102,64
Belgium	0	0	0,00	14 744	17 390	117,95
Bulgária	200	410	205,00	3 650	3 500	95,89
Ciprus	0	0	0,00	na	na	0,00
Csehország	194	200	103,09	8 743	8 622	98,62
Egyesült Királyság	75 648	40 990	54,19	95 583	82 210	86,01
Németország	17 963	9 000	50,10	96 167	78 990	82,14
Dánia	9 223	6 412	69,52	4 515	4 555	100,89
Észtország	0	0	0,00	1 000	1 003	100,30
Spanyolország	19	61	321,05	34 392	34 430	100,11
Finnország	0	0	0,00	4 586	2 268	49,45
Franciaország	1 054	508	48,20	43 450	42 690	98,25
Görögország	24	6	25,00	4 069	4 069	100,00
Magyarország	2 536	2 462	97,08	13 355	8 500	63,65
Írország	500	373	74,60	5 055	5 100	100,89
Olaszország	9 713	7 800	80,30	84 913	77 830	91,66
Litvánia	0	0	0,00	3 650	3 440	94,25
Luxemburg	0	0	0,00	1 329	1 329	100,00%
Lettország	0	0	0,00	2 110	2 040	96,68
Málta	0	0	0,00	0	0	0,00
Hollandia	76 623	80 780	105,43	46 595	49 050	105,27
Lengyelország	5 998	6 193	103,25	16 357	16 390	100,20
Portugália	4 317	6 193	143,46	4 375	4 112	93,99
Románia	8 900	10 610	119,21	17 800	17 090	96,01
Svédország	0	0	0,00	1 009	1 006	99,70
Szlovénia	1 800	2 000	111,11	1 096	1 105	100,82
Szlovákia	128	105	82,03	5 585	6 216	111,30

Forrás: www.iea.org/statistics/topics/naturalgas/

A 2. táblázatot tanulmányozva látható, hogy a saját földgázforrásokkal is rendelkező uniós tagállamok közül 9 tagállam növelte a földgáztermelését a 2007-es évhez ké-

pest. A kilenc tagállam közül öt ország éves termelése nem éri el, több esetben jócskán elmarad a 2 milliárd m³-tól. A tagállamok földgázfogyasztását elemezve megállapítható, hogy négy tagállamtól eltekintve általában stagnált, illetve csökkent a fogyasztás. Magyarországon a 2007 és 2012 közti időszakban 63%-ára esett vissza a földgázfogyasztás, amely uniós összehasonlításban jelentősnek minősül.

A 3. táblázatot elemezve látható, hogy a 27 uniós tagállam közül hat állam 100%-os mértékben függ az orosz földgázimporttól. Kilenc tagállam az éves földgázszükségletének több mint 40%-át szerzi be Oroszországtól. Csupán Írország, Dánia, az Egyesült Királyság, Portugália, valamint Spanyolország független teljes mértékben az orosz földgázszállításoktól.

3. táblázat: Az Európai Unió tagállamainak orosz földgázszállításoktól való függése

EU-tagállam	Orosz földgázimport aránya a földgázfogyasztásban (%)	EU-tagállam	Orosz földgázimport aránya a földgázfogyasztásban (%)
Ausztria	52,20	Írország	0,00
Belgium	43,20	Olaszország	19,80
Bulgária	100,00	Litvánia	100,00
Ciprus	0,00	Luxemburg	27,90
Csehország	80,50	Lettország	100,00
Egyesült Királyság	0,00	Málta	0,00
Németország	39,90	Hollandia	5,80
Dánia	0,00	Lengyelország	54,20
Észtország	100,00	Portugália	0,00
Spanyolország	0,00	Románia	24,20
Finnország	100,00	Svédország	100,00
Franciaország	17,20	Szlovénia	57,40
Görögország	54,80	Szlovákia	63,30
Magyarország	49,50		

Forrás: Michael Ratner–Paul Belkin–Jim Nichol–Steven Woehrel: Europe's Energy Security: Options and Challenges to Natural Gas Supply Diversification. CRS Report for Congress, August 20, 2013, 10. o.

Európa 2020 stratégia

Az Európai Tanács 2007-ben meghatározta a 2020-ra elérendő energiapolitikai és klímavédelmi céljait, amelyek a következők: az üvegházhatású gázok kibocsátásának 20%-kal történő csökkentése, a megújuló energiaforrások részarányának 20%-ra emelése a teljes energiafelhasználáson belül, valamint az energiahatékonyság 20%-os növelése.¹¹ Az Európai Tanács mindemellett a szénfelhasználás drasztikus visszaszorítása mellett kötelezte el magát. A szén-dioxid-kibocsátást 80–95%-kal kell csökkenteni 2050-ig. Az Unió energia- és klímapolitikai célkitűzéseit beillesztették az Európa 2020 stratégiába,

mégpedig az Erőforrás-hatékony Európa kezdeményezéshez. Az Unió tagállamainak minél előbb meg kell állapodniuk az eszköztárban, amellyel a szükséges átalakításokat el lehet végezni. Az energiapolitikai célok, valamint azok megvalósítása között jelenleg nagy szakadék tátong. Az európai belső energiapiac nagyon megosztott, az átjárhatóságában, átláthatóságában rejlő potenciált eddig nem sikerült kihasználni. Számos európai energetikai vállalat túlnőtt a hazai piacon, viszont a jelentősen eltérő nemzeti előírások és gyakorlatok nagyban hátráltatják fejlődésüket. Még mindig számos fékező tényező áll az átlátható és tisztességes verseny útjában. A belső piac energiaellátásának biztonságát a beruházások elmaradása, valamint a technológiai fejlesztésekben való elmaradás nagyban veszélyeztetik. Az Európai Villamosenergia-átviteli Hálózat (European Network of Transmission System Operators for Electricity) 2010-ben megjelent tanulmányában kimutatta, hogy az elkövetkező tíz évben 35 ezer km új elektromosáram-elosztó hálózatot kellene építeni, valamint a meglévő hálózatból hétezer kilométer hosszúságú szakaszt felújítani. Jelenleg az európai áramtermelés 45%-át biztosítják alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó energiaforrásokból: atomenergia, valamint vízerőművek. A korlátozott élettartam következtében 2020-ig ezen erőművi kapacitások egyharmada kiesik. Ennek következménye, hogy a meglévő kapacitásokat folyamatosan kell pótolni, bővíteni, valamint fejleszteni. A fosszilis energiaforrásokkal szembeni alternatívák kiaknázása szintén elodázhatatlan feladat. A villamosenergia-hálózatokat alkalmassá kell tenni a megújuló energiaforrások fogadására. Az energiahatékonyságra vonatkozó nemzeti akciótervek minősége nem teszi lehetővé a jelentős potenciál kihasználását. A megújuló energiaforrásokra való áttérés, valamint a közlekedés energiahatékonyságának fejlesztése nagyon lassan halad.

A tagállamok energiafüggősége közösségi szintű fellépést igényel. Változatlan feltételek mellett 2030-ra az EU energiaimport-függősége a teljes energiafogyasztáson belül a mai 50%-ról 65%-ra emelkedik. Az importált földgáztól való függés mértéke 57%-ról 84%-ra nő 2030-ig, a kőolajtól való függés mértéke pedig 82%-ról 93%-ra.¹² Az egyes tagállamok energiapolitikai döntései elkerülhetetlenül hatást gyakorolnak a többi tagállamra. Az optimális energiamix kialakítása, valamint a megújuló energiaforrások infrastrukturális bázisának mielőbbi kiépítése mindenképp feltételezi az európai kontinentális piac meglétét. Az energiapiac az a piaci szektor, amelyben Európa-szerte a legnagyobb gazdasági hatékonyságnövekedést lehet elérni. A szétdarabolt piacok nemcsak az ellátás biztonságát, hanem a szinergiahatások kihasználását és a versenyképesség növelését is gátolják. Az Európai Uniónak az energiaforrásokért folytatott világgazdasági verseny közepette kell vonzó piacot biztosítania a vállalkozásai számára. Az új európai energiapolitikának támogatnia kell az európai integrált iparpolitikai koncepciót, mivel az energia ára az ipar szempontjából nagyon lényeges költségtenyező.¹³ Az Európai Unió teljes energiafelhasználásán belül a megújuló energiaforrások részaránya nyolc százalékot tett ki 2008-ban. Az újonnan létesített villamosenergia-előállítási kapacitások 62%-a a megújuló energiaforrásokra esett az Unió országában, mindenekelőtt szél- és napenergia-létesítményekre.¹⁴ Európa vezető pozíciója azonban időközben veszélybe került. Az Ernst&Young 2013-as megújuló energiára vonatkozó indexe alapján az USA és Kína nyújtják a legkedvezőbb beru-

házási lehetőségeket a megújuló energia szempontjából.¹⁵ A nemzetközi energetikát érintő kérdéseket illetően az EU lényegesen erősebben és hatékonyabban tudná képviselni a tagállamok érdekeit közös fellépés esetén. Bár a világ energiafogyasztásának egyötöde esik az Unióra, az EU befolyása lényegesen kisebb a globális energiapiacra. Tekintettel arra, hogy a növekvő energiakereslet meghatározó része a fejlődő ázsiai és közel-keleti országokra esik, az Európai Uniónak, mint a világ legnagyobb energiaimportőrének, komoly lépéseket kell tennie a hosszú távú energiaellátása érdekében.

Az energiatermelés, -felhasználás, valamint -ellátás struktúráinak szabályozása sürgetős átalakításokat igényel. A felhasználók jogait erősíteni kell, valamint a gazdasági növekedést le kell választani az energiafelhasználás volumennövekedéséről. Mindezekelőtt a közlekedésre és az építőiparra kell energiatakarékosági politikát kidolgozni, amely a környezetkímélő technológiák irányába hajtja ezeket az iparágakat. Az emissiókereskedelem területén is olyan piaci feltételeket kell teremteni, amelyek támogatják az energiatakarékos, kevesebb szén-dioxid-kibocsátással járó technológiák bevezetésére irányuló beruházásokat.

Az energiapolitika lényeges eleme az Európa 2020 stratégiában megfogalmazott intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés megvalósításának, valamint az erős, diverzifikált és versenyképes ipari bázisnak. Az EU tagállamainak közigazgatási kiadásai éves szinten az EU GDP-jének 16%-át (1500 milliárd euró) teszik ki.¹⁶ A közszféra által igénybe vett megbízásoknál éppen ezért kiemelt hangsúlyt kell helyezni az energiahatékonysági aspektusokra és innovatív megoldásokra, mindenekelőtt a közlekedés és építőipar területén. Nagyon fontos, hogy a kínálati oldalon megfelelő mennyiségben álljanak rendelkezésre a biztonságos és versenyképes energiaforrások. Az elektromosáram-termelés területén a beruházásokkal el kell érni, hogy a megtermelt elektromosáram kétharmada alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiaforrásokból származzon 2020-ig. Ez az arányszám jelenleg 45%-on áll.

A kőolaj- és földgázszektor a növekvő importszükséglet miatt – amely az újonnan iparosodott és fejlődő országok részéről jelentkező kereslet miatt csak emelkedik – új mechanizmusok kidolgozását követeli meg, amelyek lehetővé teszik az új, diverzifikált ellátási csatornák biztosítását.

Az új energiastratégia öt lényegi ponton nyugszik:

1. Európa energiahatékonyságának biztosítása;
2. Egy Európa-szintű integrált energiapiac létrehozása;
3. A fogyasztói autonómia erősítése, valamint magas fokú biztonság és veszélyelhárítás elérése;
4. Európa vezető szerepének biztosítása az energiotechnológiák, valamint innovációk kiépítése területén;
5. Az uniós energiapiac külső dimenziójának erősítése.¹⁷

A hatékony energiafelhasználáson keresztül az Unió húszszázalékos energiamegta-
karítást kíván elérni 2020-ra a jelenlegi szinthez képest. Európa nem engedheti meg magának az energiával való pazarlást. Az energiahatékonyság az Európa 2020 stratégia központi céljai közé tartozik, és a hosszú távú energia- és klímavédelmi célok elérésének lényeges eleme. Az Uniónak ki kell dolgozni saját energiahatékonysági

stratégiáját, amely lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy az energiafelhasználásukat leválasszák a gazdasági növekedésről. Az energiahatékonyság a leggazdaságosabb módja a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének, az energiaellátás biztonságának, a versenyképesség javításának, a végfelhasználói árak csökkenésének, valamint a munkahelyteremtésnek. Az energiahatékonysági kritériumokat minden szektorban érvényesíteni kell, különösen a beruházási támogatások elbírálásakor. Az energia-takarékossági intézkedéseknek ki kell terjednie a teljes energiapiaci értéklánra, az energiatermeléstől az energiaelosztásán át a végfogyasztók kiszolgálásáig. Az energiahatékonysági stratégia megvalósítása szempontjából különösen fontos szerep hárul a tagállamokra, a regionális és helyi hatóságokra, hogy a nemzeti energiahatékonysági akciótervek keretében a rendelkezésükre álló eszközöket a legracionálisabb módon vessék be. Mielőbb intézkedéseket kell hozni, hogy az épületfelújításoknál energiatakarékos anyagokat és technológiákat használjanak. A lakóépületeknél összhangba kell hozni a tulajdonosi és a bérlői érdekeket. A közintézmények energiahatékonyságának és autonómiájának érdekében a hivataloknak minden támogatási lehetőséget meg kell ragadniuk az uniós regionális politika keretein belül. Az energiahatékonyságot kiemelt kritériummá kell tenni a termelőkapacitások engedélyezésénél az energia-előállítás és -elosztás területén.

A liberalizált energiapiac biztosítása

Európa energiapiacainak liberalizálása folyamatban van annak érdekében, hogy a végfelhasználók versenyképesebb szolgáltatásokhoz jussanak. A liberalizáció előnyeit nem lehet kellőképpen kihasználni, amennyiben nem sikerül létrehozni az integrált, összeköttetésben lévő versenyképes energiapiacot. Az áram- és földgázpiacok még nem működnek egységes belső piacként. Ezek a piacok még mindig többnyire nemzeti piacok, és számos adminisztratív körülmény nehezíti a nyílt és szabad versenyt. A legtöbb energiapiac esetében nagy koncentrációval rendelkező nemzeti piacokról beszélhetünk, ahol a meglévő vállalkozások sokszor monopolpozícióval rendelkeznek. A szabályozott energiaárak szintén csökkentik a versenyképességet. Az energiaszektorban tapasztalható verseny ellen ható gyakorlatok miatt nemcsak az Európai Bizottságnak, hanem a tagállamoknak is proaktív módon kell fellépni a versenyszabályozás fokozott érvényesítése érdekében. Nagyon lényeges a kiszámítható jogi háttér biztosítása azért, hogy a befektetők biztosítva érezzék magukat a megújuló energiaforrások területén történő beruházásaik végrehajtásakor, új termelő-, elosztó- és tárolókapacitások kiépítésekor.

JEGYZETEK

- ¹ Michael Ratner–Paul Belkin–Jim Nichol–Steven Woehrel: *Europe's Energy Security: Options and Challenges to Natural Gas Supply Diversification*. CRS Report for Congress, August 20, 2013, 1. o.
- ² Uo.
- ³ *World Shale Gas Resources: An Initial Assessment of 14 Regions Outside the United States*. U. S. Energy Information Administration, Washington, DC, April 5, 2011, 4. o. www.eia.gov/analysis/studies/worldshalegas/

- ⁴ Ratner et al., i. m.
- ⁵ Helena Smith: *Greek gas supplier selloff fails to draw Gazprom bid*. The Guardian, June 10, 2013 www.theguardian.com/business/2013/jun/10/greek-gas-supplier-selloff-gazprom
- ⁶ Ratner et al., i. m.
- ⁷ *Key Figures*. Market observatory for energy, European Commission, June 2011. ec.europa.eu/energy/observatory/countries/doc/key_figures.pdf
- ⁸ *Long Term Outlook for Gas Demand and supply 2007–2030*. Eurogas, 2010. www.eurogas.org/uploads/media/Statistics_Eurogas_LT_Outlook_2007-2030_Final_25.11.10.pdf
- ⁹ Ratner et al., i. m.
- ¹⁰ Uo.
- ¹¹ *Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen. Energie 2020, eine Strategie für wettbewerbsfähige, nachhaltige und sichere Energie*. Europäische Kommission, SEK(2010) 1346, Brüssel, 10. 11. 2010. S. 3.
- ¹² *Európai Energiapolitika*. Az Európai Közösségek Bizottsága, SEC(2007) 12, Brüssel COM(2007) 1., 4. o.
- ¹³ *Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen. Eine integrierte Industriepolitik für das Zeitalter der Globalisierung, Vorrang für Wettbewerbsfähigkeit und Nachhaltigkeit*. Europäische Kommission, SEK(2010) 2172, Brüssel, 2010, 5. o.
- ¹⁴ Mitteilung der Kommission... uns sichere Energie, i. m. S. 4.
- ¹⁵ *Renewable Energy Country Attractiveness Indices*. Ernst&Young, Issue 36., Febr. 2013, 6. o.
- ¹⁶ Mitteilung der Kommission... uns sichere Energie, i. m. S. 6.
- ¹⁷ Uo.